

14. UNO (2021). SDGs. Goal 11. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

15. Wentzer T. S., Mattingly C. (2018). Toward a new humanism: An approach from philosophical anthropology. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 8(1-2), 144-157. <https://doi.org/10.1086/698361>

UDC 111.11(1-21)

CITY AND URBAN EVERYDAY LIFE IN THE DIMENSIONS OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

Lytvynenko Alla – Candidate of Art History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cultural Studies, Poltava National Pedagogical University named after VG Korolenko

The aim of the work is to study the concepts of «city» and «urban everyday life» in the dimensions of philosophical anthropology, i.e. to reveal them through a set of relationships with man. The research methodology is the use of analytical tools of philosophical anthropology to analyze the city as a separate phenomenon: not only as an environment of the individual, but also a unique ontological entity with which the individual interacts at different levels. The scientific novelty of the work lies in the conceptualization of the city as a complexly organized and in some way expansive concept of human nature. The city in this perspective anthropologizes, acquires human-dimensional characteristics. The city (as a product of the evolution of social, cultural, political, spiritual, scientific and a number of other manifestations of human activity) and man are considered as two interconnected and complexly coordinated ontological entities. The city is categorized not only as a space of human existence and self-realization, but also as an ontological environment within which the essential features of man undergo certain aberrations under the influence of the need to constantly adapt to change, kaleidoscopic patterns of postmodern city. The city of the postmodern era is associated with the deepening of globalization, total technocracy, the dominance of the mascot and, consequently, dehumanization. Because of this, urban everyday life, within the interpretation of philosophical anthropology, is gaining more and more threatening influence on man as a spiritual, unique creation (we are talking about the loss of individuality, self, being in the circle of existential threats that characterize the essential space of the city). Conclusions. The analysis of the concepts of the city and urban everyday life in the set of connections with man realizes one of the main tasks of philosophical anthropology, which is to identify the forces and potentials through which the citizen «moves» to his essence. The study actualizes a number of problematic vectors of the general question of delineation of the city in the vision of philosophical anthropology. Each of them can become the subject of further scientific research.

Key words: city, urban everyday life, urbanism, ontological essence, philosophical anthropology, existence, postmodern philosophy.

Надійшла до редакції 29.03.2022 р.

УДК 355.01:75.05+78

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ : УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

Тормахова Анастасія Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-7178-850X>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547>
tormakhova@ukr.net

Окреслюються мистецькі практики, що виникають у сучасному українському культурному просторі. Визначено специфіку війни як феномену, що відбувається не лише у фізичному, а й інформаційно-віртуальному просторі. Наголошується, що відбувається реактуалізація мистецьких творів, створених у довоєнні часи, що набувають нового життя. Виникають нові візуальні та аудіальні артефакти, тематика яких висвітлює актуальні для сучасної української культури теми. Основою для них постають фрагменти бойових дій, перемоги та героїчні вчинки, страждання та мрії українського народу. Мистецькі практики у воєнні часи чинять потужний вплив на реципієнтів, дозволяючи об'єднати їх у спільній боротьбі. Їх ідеологічний потенціал, що реалізується через художньо-емоційну форму, виступає одним із шляхів спротиву, засобом прояву тих почуттів, які є спільними для усіх громадян України та європейської спільноти. Мистецькі практики є не лише сублимацією для багатьох українців, а й ефективним засобом комунікації, що дозволяє донести власні страждання та біль, віру та сподівання до представників інших країн. Навіть офлайн-заходи неодмінно висвітлюються через мережу Інтернет, роблячи їх надбанням світового культурного простору.

Ключові слова: війна, культура, ідеологія, мистецькі практики, музика, візуальне.

Постановка проблеми. Початок третього десятиліття XXI ст. є для українського народу часом великих випробовувань. Пандемія Covid-19 стала шоком для людства, змусивши усамітнитись та

дотримуватись чітких правил, пов'язаних зі збереженням життя і здоров'я громадян. Цей процес обумовив потребу перегляду багатьох питань, що стосувались прав та свобод людини. Глобальне виживання людства вимагало відмови від багатьох факторів людського життя, які були його невід'ємною частиною – можливість відвідувати культурно-мистецькі заходи, здатність перетинати кордони не лише регіонів однієї країни, але й виїзд за її межі. Проте російська агресія, що розпочалась в лютому 2022 р., стала періодом, коли всі інші проблеми стали неактуальними. А нагальними стали потреба в інтеграції, взаємній підтримці та боротьбі з ворогом усіма доступними засобами. Не менш важливим компонентом задля виживання є культурно-мистецький простір, адже саме в ньому інтегровано здатність впливати на людський соціум, виступати чинником, що надаватиме істотної підтримки у боротьбі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання реактуалізації тоталітарної критики ліберальної демократії досліджується в роботі М. Беззуб'як [1]. Війна Путіна проти України, що розпочалась в 2014 р., досліджувалась у монографії Т. Кузьо [4]. Специфіку мистецтва, пов'язаного з війною, окреслено в праці Я. Назар [5], а в статті Р. Еванса [6] висвітлено роль мистецтва у військові часи. Попри те, що деякі аспекти, пов'язані з розвитком мистецтва під час війни, здобували висвітлення в науковій літературі, актуальним завданням виступає документація тих творчих феноменів, які виникають у сучасному українському культурному просторі та наголошення на їх значенні для спільноти у вкрай важкий період.

Мета статті – окреслити напрями функціонування мистецьких практик та їх потенціал за часів війни в контексті сучасного українського культурного простору.

Виклад основного матеріалу. Війна – це слово стало своєрідним табу в XXI ст. Проте сучасні реалії є такими, що не має сумнівів у сутності тих подій, що відбуваються в Україні, які не можуть підпадати під визначення «спеціальні операції». Страждання, що випали на долю українського народу, не завершуються, адже наявне знищення улюблених міст, убивства людей, відбувається руйнування цілісної та злагодженої колись інфраструктури. В сучасних умовах війна розповсюджується різними шляхами – це й активна фаза, що супроводжується бойовими діями, й менш видима, тобто та, що здійснюється іншими шляхами – інформаційно-мережевим тощо. Зокрема новим виміром є кібер війна, пов'язана з хакерськими атаками, які впроваджуються із залученням різноманітних інформаційних технологій. В XXI столітті хакерські напади стали небезпечними не лише для окремих організацій, а й країн. Так угруповання Anonymous виступили проти путінської агресії. У своїх відео-зверненнях вони відзначили свою солідарність з українським народом та бажанням усіх членів Anonymous оголосити кібервійну агресивному режиму Путіна. Початковим етапом їх боротьби стало відключення урядових веб-сайтів Росії. Даний тип війни, на відміну від фізичних боїв, може мати не лише значну результативність, а й високу ефективність, адже здатний впроваджуватись із будь-якої точки світу. До того ж анонімність та чисельність членів угруповання допомагає досягати її у різний спосіб.

Отже, деструктивний характер війни реалізується через заходи, спрямовані на фізичне знищення та дезінформацію супротивника, впровадження різних форм боротьби з ним. Проте цей процес спричиняє й значні трансформаційні процеси у національній та культурній ідентичності українців. Дослідники військових конфліктів між Росією та Україною влучно відмічали, що вони сприяли докорінній зміні світогляду. «Конфлікти змінюють національну ідентичність, відносини між соціальними групами і ставлення до сусідів. Російська анексія Криму та гібридна війна на Донбасі змінили і продовжують змінювати українську національну ідентичність» [4; 505]. Якщо прослідкувати за подіями, що розпочались у лютому 2022 р., то вони сприяли ще більшому згуртуванню українського народу та формуванню небаченої досі єдності нації. Кожна подія, що відбувалася у сучасному українському фізичному й віртуальному вимірі здобувала висвітлення в онлайн-просторі, нерідко здобуваючи мистецьких форм.

Розглянемо, які з них набувають поширення в українському та світовому медійному просторі та яким є їх потенціал під час військових дій.

В умовах поширення різноманітних технологій створюються умови для легкої фото- та відеофіксації подій, що відбуваються у навколишній дійсності. Різні етапи бойових дій чи підготовки до них здобувають висвітлення, стаючи основою для створення роликів, що мають агітаційний, ідеологічно-підтримуючий характер. Тематика матеріалу може бути розподілена за декількома рубриками: 1) героїчні, що мають патріотичний характер та змальовують вдалі перемоги над ворогом, 2) комічні, що демонструють недолугість окупантів; 3) ліричні, що показують основні цінності, за які варто боротися; 4) трагічні, що змальовують ураження, що зазнають люди у різних куточках України. Цей різний контент може формуватися на базі нового фактичного матеріалу, а також сполучатись з іншим, створеним раніше та добре пасує сучасній ситуації, виходячи з його тематики тощо.

Наявні культурно-мистецькі практики можна розподілити не лише за тематикою, а й за типом впливу та характером розповсюдження. Різні шляхи психологічного подолання супротивника реалізовувались у ході «холодної війни», що відбувалася після II світової війни між США та СРСР. У хід

йшла масштабна програма, пов'язана з ідеологічним вихованням громадян, яка б реалізовувалась у напрямку пропагування цінностей американського чи радянського способів життя. Метод маніпуляції громадською думкою став одним із провідних у посткомуністичних країнах. «У цих політичних системах східноєвропейської напівпериферії вже традиційною стала технологія масового нав'ювання, передусім, через засоби масової комунікації» [1; 284]. Задля цього використовувались різні формати: впровадження залізної зависи, яка б унеможливила обмін інформацією пересічного населення. Формування через ЗМІ – газети, радіо та телебачення – позитивного враження щодо власної культурної політики, супроводжувалося й становленням протилежного, яке б пов'язувалося із ворожою тощо. Саме тому одним із базових завдань стала практика усунення можливості працювати українським мовним каналам, яка відбувалась під час тимчасового захоплення міст російськими загарбниками. Водночас впровадження російських телеканалів не є вже настільки дієвим у плані формування ідеологічних настанов, адже існують інші засоби отримання інформації, зокрема Інтернет.

І за часів першої та другої світових війн, і під час холодної війни велика роль надавалась не плінним засобам комунікації, а тим, що здатні чинити перманентний вплив на реципієнта – плакати. Саме даний візуальний засіб комунікації дозволяв оперативно реагувати на ті чи інші запити суспільства. Наразі і в сучасній військовій ситуації вони виявляються дієвими та такими, що активно використовуються як у оффлайн, так і онлайн просторі. В багатьох європейських країнах проходять виставки плакатів. У польському м. Люблін на Площі Локетка у березні 2022 р. на підтримку України стартувала виставка під відкритим небом із плакатами українських ілюстраторів, згуртованих у київському Клубі Ілюстраторів Pictoric, які розповідають про війну, українців та їх боротьбу. В Закарпатському обласному художньому музеї ім. Й. Бокшая розпочалась виставка «Під час війни», куратором якої став С. Біба. У різних містах України оперативно встановлюються біг-борди, зміст яких чинить ідеологічний вплив, водночас створюючи ефект емоційної підтримки та розради у часи страшною емоційною напруги. Нерідко це проявляється на змістовному рівні біг-бордів, які водночас замінюють звичайні дорожні вказівники, що використовуються у транспортній інфраструктурі. Особливо це актуально стало з огляду на потребу дезінформації ворога, коли замість назви населеного пункту, йому вказують, куди він повинен забиратись з української землі. В дизайні та змістовних повідомленнях зосереджується увага на тих базових загальнозрозумілих показниках, які надають даним візуальним практикам особливої значимості та можливості створити комунікацію з найбільшою кількістю реципієнтів.

Не менш активно почали виникати інші візуальні зображення, зокрема мурали, творці яких вирішили акцентувати увагу на актуальних подіях, що розгортаються в українському просторі. Зокрема упродовж першого тижня війни в Україні у польському м. Познань було створено мурал. Художник Kawi зобразив президента В. Зеленського в образі чарівника Гаррі Поттера, а очільника Росії – в образі поганця Лорда Волдеморта. На даному муралі Президента представлено на Софійській площі у Києві, де можна побачити собор, пам'ятник Б. Хмельницькому та національний прапор. На лобі у Президента є шрам у вигляді літери Z. Натомість Путін постає у ролі Лорда Волдеморта, розміщеного на тлі українського прапора та вогню. «Так художник зобразив війну, яку очільник Кремля розв'язав в Україні» [TSN]. На кожному з муралів йде заклик «Ні війни».

Візуальні статичні засоби комунікації в XXI ст. не втрачають своєї дієвості, адже при наявності мережі Інтернет вони швидко поширюються, стаючи мемами. Влучні та актуальні дописи, відео у соціальних мережах, що є швидкою реакцією на військові події, стають вірусними, адже дозволяють підтримувати морально-психологічний стан громадян. Причому увага приділяється як тим із них, що допомагають пересвідчитися у ефективності та успішності дій Збройних Сил України, так і тим, що стають своєрідними трансляторами базових символів культурної ідентичності української нації.

Бойові дії, тобто фізичний вимір війни, наразі обов'язково супроводжується інформаційною. Адже війна є часом людських втрат. Водночас це також період формування героїчних вчинків, які формують історію. Даний процес стає основою для створення нових міфів, що постають, у свою чергу, базисом для різних видів творчості. Так, героїчна відповідь 13 прикордонників на острові Зміїний та їх слова, зафіксовані у медіа, за лічені години стали гаслом, з яким виходили на демонстрації люди у різних країнах Європи. Їх включила у якості своєрідного лейтмотиву у свій вірш одна з користувачів соціальних мереж, який відразу розповсюдився через Instagram та Facebook. Схематичне зображення героїв-прикордонників на тлі карти острова стало основою для візуального мему. Таким чином війна – це завжди загибель та втрати, проте водночас – це період інтеграції людей, поєднання та виявлення їх внутрішньої природи.

Хоча, здається, що війна – це не слухний час для мистецтва, але воно активно функціонує та поширюється в цей період. Так реактуалізації набувають музичні твори, пов'язані з патріотичною тематикою чи військовими діями. Зокрема на часі стали пісні гурту «Океан Ельзи» «Обійми» (2013), «Не твоя війна» (2015), «Стріляй» (2013), Т. Кароль «Батьківщина», гурту «Vivienne Mort» –

«Пташечка», «Bez обмежень» – «Моя країна», «Вільні люди», «Героям» та багато ін. Одним із треків, що став символом ЗСУ, є композиція «Доброго вечора (Where are you from?)» кременчуцьких діджеїв ProBass & Hardi, записана ще в 2021 р. Так само нового значення набула пісня «Stefania» гурту «Kalush Orchestra», яка має представляти Україну на музичному конкурсі Євробачення.

Музиканти випускають раніше, ніж планували, свої треки, як це зробив гурт ТНМК, представивши пісню «Доми» feat. Ельвіра Сарихаліл на слова С. Жадана. Спочатку ця пісня готувалась до Дня кримського спротиву російській окупації, проте останні події показали музикантам, що не варто приурочувати її до одного дня, бо сенс змінився і через мистецьку форму вони хочуть розказати усьому світу про те, що українці готові захищати свою землю від агресора. Упродовж перших тижнів виникли нові пісні й в інших виконавців, зокрема композиція «Буде весна» М. Барських, «Я-Україна» НК, яка стала фактично новим гімном боротьби для кожного українця.

«Мистецтво має допомагати людям хоча б на емоційному рівні зрозуміти, що взагалі відбувається у світі. Особливо в час війни людям треба давати зрозуміти хто наш ворог і чому ми з ним воюємо. Мистецтво оперує не інформацією, а емоціями. А вони часом правдивіші за будь-яку інформацію» [5]. Надзвичайно активно почала впроваджуватись практика облаштування концертних заходів просто неба. Зокрема 9 березня 2022 р. у Києві на Майдані Незалежності проходив концерт із закликом закрити небо над Україною. Музиканти симфонічного оркестру «Київ-Класик» під керівництвом артиста ЮНЕСКО Г. Макаренка виконали гімни України та Європи, а також низку відомих українських музичних творів. Біля Одеського театру опери та балету загравав музичний оркестр. 8 березня просто неба виступали оркестри Європи, виступаючи на підтримку України. Багато хто з провідних музикантів світу презентував власні інтерпретації гімну України, зокрема молодий британський музикант Джейкоб Коліер, володар багатьох Греммі.

Не менш поширеною є практика проведення онлайн-виступів різними виконавцями, причому значну реакцію здобувають як виступи «зірок», так і мало відомих музикантів. Ряд із них мали «стихийний» характер, адже це були короткі треки, записані виконавцями, викладені у соціальних мережах. Так, українська народна пісня «Ой, у лузі червона калина» у виконанні лідера гурту «Boombox» А. Хливнюка була оброблена іншими музикантами, зокрема оброблена The Kiffness. Чимало українських виконавців долучились до практики онлайн-концертів, зароблені кошти з яких пішли на підтримку української армії чи гуманітарну допомогу. Серед них Д. Монатік, О. Скрипка та ін.

Масштабний перформанс організувала лондонська скрипалька Керенці Пікок, яка запропонувала виконати українську народну пісню «Вербова дощечка». До цієї акції долучились 94 скрипалі з 29 країн світу, серед яких були й українські виконавці, що грали навіть у бомбосховищі. Подібні заходи є украй важливими, адже дозволяють мовою мистецтва інтегрувати представників мистецьких кіл різних країн світу до актуальних проблем та за допомогою художніх засобів донести головну ідею – необхідності боротьби за свободу, потребу у співчутті тощо.

Культура та мистецтво хоча ніяк не пов'язані з виживанням, проте і на дипломатичному, і на геополітичному, і на ідеологічному рівні вони дуже важливі. Адже в них міститься той символічний капітал та цінності, які надають сенс існуванню. В. Сильвестров, провідний український композитор, який змушений був покинути Київ внаслідок бойових дій та переїхати до Німеччини, зазначав про роль музики у сьогоденні та її характер. Вона має бути щирою та передавати ідею плинності нашого життя. «У наш час музика повинна переходити в режим тиші, режим молитви і якогось тихого, мирного дня. Музика повинна показувати, яка тендітна наша цивілізація з усією її силою. У наші дні значення малого збільшується, тому що велич цивілізації спирається на мале. Якщо мале правдиве, то і ця велич правдива» [2]. Під час воєнних дій переважно розвиваються аудіальні та візуальні мистецькі практики, які легше сприймаються, швидко та просто поширюються. Натомість інші, пов'язані з тимчасовими видами мистецтва (театр, кіно) перебувають у стадії накопичення фактичного матеріалу, адже їх виробництво та презентація потребують фінансових і часових витрат. Водночас літературно-поетична творчість, короткі відео, які можна ширити в мережі так само активно розвиваються.

Наразі актуальним завданням є не лише формування нових мистецьких творів, а й збереження тих артефактів, які мають безумовну історичну та художню цінність. Подібні процеси відбувались під час світових та локальних війн, коли у «хаосі та зруйнуванні упродовж останніх місяців війни багато визначних культурних об'єктів різного типу було втрачено чи знищено» [6; 23]. Будучи свідченнями та продуктом творчого генія наших предків, їх мрій, сподівань і культури вони виступають важливою частиною спадку, який має бути збережений під час війни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Українське мистецтво є невід'ємною частиною культури у часи війни. Відбувається реактуалізація мистецьких творів, створених у довоєнні часи, що здобувають нового життя. Виникають нові візуальні та аудіальні артефакти, тематика яких висвітлює

актуальні для сучасної української культури теми. Основою для них постають фрагменти бойових дій, перемоги та героїчні вчинки, страждання та мрії українського народу. Мистецькі практики у воєнні часи чинять потужний вплив на реципієнтів, дозволяючи об'єднати їх у спільній боротьбі. Їх ідеологічний потенціал, що реалізується через художньо-емоційну форму, виступає одним із шляхів спротиву, засобом прояву тих почуттів, які є спільними для усіх громадян України та європейської спільноти. Мистецькі практики є не лише сублімацією для багатьох українців, а й ефективним засобом комунікації, який дозволяє донести власні страждання та біль, віру та сподівання до представників інших країн. Навіть офлайн-заходи неодмінно висвітлюються через мережу Інтернет, роблячи їх надбанням світового культурного простору.

Список використаної літератури

1. Беззуб'як М. Реактуалізація тоталітарної критики ліберальної демократії. *Наук. зап.*, 2018. Вип. 40. С. 279-289.
2. Буцко А. Валентин Сильвестров: «Вы что делаете, черти кремлевские?». URL: <https://www.dw.com/ru/walentyn-sylwestrow-w-interview-dw/a-61151672> (дата звернення: 16.03.2022).
3. Зеленський – Поттер, Путін – Волдеморт: у Польщі з'явилися мурали на підтримку України. URL: <https://tsn.ua/ato/zelenskiy-potter-putin-voldemort-u-polschi-z-yavilisya-murali-na-pidtrimku-ukrayini-foto-2004193.html> (дата звернення: 12.03.2022).
4. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / Пер. з англ. А. Павлишина. Київ: Дух і літера, 2018. 560 с.
5. Назар Я. Мистецтво про війну: між творчістю та агіткою. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160222_war_art_lviv_hk (дата звернення: 15.03.2022).
6. Evans Richard J. Art in the Time of War. *The National Interest*, 2011. №113. pp. 16-26.

References

1. Bezzubiak M. Reaktualizatsiia totalitarnoi krytyky liberalnoi demokratii. *Naukovi zapysky*, 2018. Vyp. 40. S. 279-289.
2. Butsko A. Valentyn Sylvestrov: «Vy chto delaete, cherty kremlevskye?» URL: <https://www.dw.com/ru/walentyn-sylwestrow-w-interview-dw/a-61151672> (data zvernennia: 16.03.2022).
3. Zelenskiy – Potter, Putin – Voldemort: u Polshchi z'avylysia muraly na pidtrymku Ukrainy. URL: <https://tsn.ua/ato/zelenskiy-potter-putin-voldemort-u-polschi-z-yavilisya-murali-na-pidtrimku-ukrayini-foto-2004193.html> (data zvernennia: 12.03.2022).
4. Kuzo T. Viina Putina proty Ukrainy. *Revoliutsiia, natsionalizm i kryminalitet* / Per. z anhl. Andriia Pavlyshyna. Kyiv : Dukh i litera, 2018. 560 s.
5. Nazar Ya. Mystetstvo pro viinu: mizh tvorchistiu ta ahitkoiu. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160222_war_art_lviv_hk (data zvernennia: 15.03.2022).
6. Evans Richard J. Art in the Time of War. *The National Interest*, 2011. №113. P. 16-26.

ARTISTIC PRACTICES DURING THE WAR: THE UKRAINIAN DIMENSION

Tormakhova Anastasiia – Ph.D, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

The article indicates the artistic practices that arise in the modern Ukrainian cultural space. The specificity of war as a phenomenon that occurs not only in the physical, but also in the information-virtual space is determined. There is a re-actualization of works of art created in pre-war times, which are now gaining a new life. New visual and auditory artifacts appear, the themes of which illuminate topics relevant to modern culture. The bases for them are fragments of military operations, victories and heroic deeds, suffering and dreams of the Ukrainian people. Artistic practices in wartime have a powerful influence on recipients, allowing them to unite in a common struggle. Their ideological potential, realized through an artistic and emotional form, is one of the ways of resistance, a means of expressing those feelings that are common to all citizens of Ukraine and the European community. Artistic practices are not only a sublimation for many Ukrainians, but also an effective means of communication that allows to convey your own suffering and pain, faith and expectations to representatives of other countries. Even offline events are necessarily covered via the Internet, making them the property of the global cultural space.

Key words: war, culture, ideology, artistic practices, music, visual.

UDC 355.01:75.05+78

ARTISTIC PRACTICES DURING THE WAR : THE UKRAINIAN DIMENSION

Tormakhova Anastasiia – Ph.D, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

The aim of study is to outline the directions of functioning of artistic practices and their potential during the war in the context of modern Ukrainian cultural space.

Research methodology. Six major publications on the subject (scientific journal and books) have been reviewed. The obtained information was used to understand the role of artistic practices during the war.

Results. Ukrainian art is now an integral part of wartime culture. There is a re-actualization of works of art that were created in pre-war times, gaining new life. New visual and audio artifacts are emerging, the topics of which highlight topics relevant to modern Ukrainian culture. The bases for them are fragments of hostilities, victories and heroic deeds, suffering and dreams of the Ukrainian people. Artistic practices in wartime have a powerful effect on recipients, uniting them in a common struggle. Their ideological potential, realized through artistic and emotional form, is one of the ways of resistance, a means of expressing those feelings that are common to all citizens of Ukraine and the European community. Artistic practices are not only a sublimation for many Ukrainians, but also an effective means of communication that allows them to convey their own suffering and pain, faith and hopes to the representatives of other countries. Even offline events are definitely covered via the Internet, making them the property of the world cultural space.

Novelty. Documented contemporary artistic phenomena that emerge in Ukrainian culture during the war and identified their integrative potential.

The practical significance. The results of this study may be important for understanding potential of artistic practices in culture.

Key words: war, culture, ideology, artistic practices, music, visual.

Надійшла до редакції 22.03.2022 р.

УДК 785.1:008(510.12) «18/19»

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ІНІЦІАТИВИ РОБЕРТА ХАРТА ЯК КАТАЛІЗАТОР ВЕСТЕРНІЗАЦІЇ ОРКЕСТРОВОГО МИСТЕЦТВА КИТАЮ

Кан Їнчжен – аспірант кафедри теорії та історії культури,
Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-6225-686X>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.548>
kangyingzheng72@gmail.com

Розглянуто роль британського дипломата, мецената, просвітителя і музиканта-аматора Роберта Харта у процесі вестернізації оркестрової культури Китаю кінця XIX – початку XX ст. Охарактеризовано його здобутки як засновника першого оркестру європейського зразка, сформованого з китайських виконавців, та організатора музично-освітньої системи підготовки місцевих інструменталістів. З'ясовано, що створення музичної школи для оркестрантів сприяло поширенню західного інструментарію і формуванню засад професійної музичної освіти. На основі архівних документів здійснено аналіз концертних програм оркестру Харта і його участі у культурно-масових заходах столиці. Показано значення музично-просвітницької діяльності Р. Харта у процесі вестернізації культурного простору Пекіна.

Ключові слова: Р. Харт, вестернізація, оркестрова культура, музично-освітня система, духовий оркестр, капельмейстер, репертуар.

Постановка проблеми. Серед важливих домінант розвитку китайської музичної культури однією з провідних у XIX – початку XX ст. став процес вестернізації, що відкрив доступ західній музиці у культурний простір країни та обумовив її вплив на музично-культурні традиції Піднебесної. Його найбільш значним представником став британський дипломат, меценат, просвітител і музикант Роберт Харт, чие ім'я увійшло в історію музичної культури Пекіна як засновника першого оркестру європейського типу, сформованого з китайських виконавців. Саме йому судилося очолити процес європеїзації оркестрової культури Китаю, у столиці котрого продовжували зберігатись стійкі позиції національного ансамблево-оркестрового виконавства. На відміну від Шанхая і Харбіна, в яких носіями західних оркестрових традицій виступали західноєвропейські і російські музиканти, в Пекіні британський філантроп повністю орієнтується на місцевих виконавців. Створивши на власні кошти колектив, він одночасно започатковує музичну школу європейського зразка, котра в перспективі стала центром підготовки оркестрових музикантів столиці. Залучаючи місцевих жителів для навчання гри на європейських інструментах, Р. Харт відкриває шлях до активного поширення європейських оркестрових традицій на музично-культурних теренах Пекіна. Незважаючи на значний внесок британського мецената у розвиток музичної культури Китаю, його культурно-просвітницька діяльність у контексті вестернізації оркестрового мистецтва Піднебесної продовжує залишатись недостатньо вивченою і вимагає більш глибокого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед україномовних робіт, в яких розглядаються окремі аспекти діяльності оркестру Р. Харта, необхідно вказати дисертацію Ден Цзякуня (2019 р.), в якій автор торкається історії колективу в контексті формування китайської духової музики. Більш широко висвітлюється функціонування оркестру британського мецената у публікації іншого китайського дослідника Хан Куо Хуанга (1990 р.), котрий детально розглядає персоналії китайських виконавців. Серед англійських публікацій з означеної проблематики виділяється монографія Кейта Робінсона (2020 р.), де